

RÉCZEI GÉZA

Dagadó bankadó, avagy lehet egy közteherrel több?

Mindig öröm, ha bővül az adócsalád, hiszen ha az adózás zéró összegű játékában egy újabb közteher viselésének találjuk meg az „önadózóját”, lassan csökkenésnek indulhat az egyes adózókat terhelő adókötelezettség mértéke is; ha a közszükségletek kielégítésének újabb forrására bukkanunk, azzal enyhíthetjük a más adózókra rótt adóterheket. Régi bölcsesség ez, a 11. századtól Észak-Itáliában már működő piaci pénzváltó pult, a „banca” alapján létrejött bankrendszernek mégis egészen mostanáig kellett arra várnia, hogy Európa pénzügyminiszterei számításba vegyék az adócsalád bővítésénél.

A figyelem persze nem véletlen. Miközben a világ pénzügyi kormányzatai 2008-ban egymást követően sütötték a válságért való felelősség bélyegét a pénzügyi szektor szereplőire, vigyáztak arra, nehogy túlságosan mély sebet ejtve, esetleg csődöt okozó módon fejezzék ki nemtetszésüket. Persze minden média szeretett volna kátrányba és kifizetetlen csekkbe forgatott bankárokról felvételeket készíteni a Wall Streeten, azonban volt már néhány példa arra, hogy a lakossági pánik által elindított pénzkivételi cunami – az állami konszolidáció védőgátján is átlépve – képes volt végleg eltüntetni pénzintézeteket, magával rántva kormányokat.

A bankok megmentése során fontos volt – a betétek biztonságának hangsúlyozása mellett – egyértelművé tenni, hogy a gazdasági szereplők forráshoz juttatása az egyedüli üzemanyag a gazdaság motorjának üzemben tartásához. A pénzintézeteket tehát működésben kellett tartani, de nem lehettek tévedésben, tudták, hogy ennek a számláját egy napon benyújtják a kormányok. Mára kiderült, egységes szabályozási elveken alapuló bankadó bevezetésében gondolkodik az Európai Unió, a tagállamok egy része azonban inkább a nemzeti szabályozás elsődlegességét tartotta szem előtt.

Az új adónem bevezetésekor a társadalmi elfogadottság megalapozása érdekében nem mulasztható el a szabályozni kívánt adótevénytáras egyes elemeinek (adóalany, -tárgy, -alap, -mérték, -mentesség, -kedvezmény) részletes kidolgozása mellett annak a figyelembevétele sem, hogy az globális adóként képes legyen biztosítani az európai bankok versenyképességét. Ennek elmaradása jelentős versenyhátrányt okozhat, amely azzal sem korrigálható, hogy a pénzintézetek nem a kormányokra, hanem ügyfeleikre hárítják a bankadót. Persze, ez utóbbi üzenet sem zavarta meg azon tagállamok – Ausztria, Ciprus, az Egyesült Királyság, Franciaország, Magyarország, Németország, Portugália – adójogalkotását, amelyek megelégedtek az Európai Uniónak a bankadó szükségességére vonatkozó nyilatkozatával, és nem várva az egységes álláspont kialakításának elhúzódo vitája során megszülető szabályozási alapelvekre, nemzeti szinten kerestek megoldást az

új közteher bevezetésére. Svédország és Magyarország kivételével a tagállamok 2011-től léptették hatályba bankadótörvényeiket.

Ugyan Svédország már 2009-től bevezette az új közterhet, a 2010. szeptember 27-én hatályba lépett, magyar megoldás egyedülálló módon vonta magára a tagállamok figyelmét, mert itt annak ellenére vezették be az európai mércével is kimagasló mértékűnek számító bankadót, hogy a válság hónapjai alatt a bankok nem vettek igénybe jelentősebb állami támogatást. További különlegessége volt a jogszabálynak, hogy a magyar költségvetési egyensúly biztosítása érdekében 2010-ben két részletben (szeptember 30-án és december 10-én) kellett az adót megfizetni. E rendkívüli bevétel felhasználását illetően ugyanakkor már számos ország (Ausztria, Franciaország, Portugália, az Egyesült Királyság) csatlakozott ahhoz a magyar állásponhoz, hogy a rövid távú költségvetési hiánycsökkentés előbbre való érdek, mint egy hosszú távon megalapítandó, pénzügyi segélyalap finanszírozása, amely egy esetleges válság esetén a kockázatközösség elvén alapulva venné le a pénzüzetek működésben tartásának terheit a tagországok kormányainak válláról.

Bármely adónem tekintetében stratégiai fontosságú az elfogadottságának a biztosítása, hiszen az önadózásra épülő, európai adórendszerekben az adófizetésre kötelezett önkéntes normakövetése az adórendszer működésének az egyik legfontosabb és legköltséghatékonyabb alappillére. Az új adónem – igazodva az eltérő módon fejlődött adórendszerek jogalkotási gyakorlatához – már elnevezéseiben is üzeni kívánt az adózóknak. Ausztria a „stabilitás” (Stabilitätsabgabe/stability levy), Portugália a „rendkívüliség” (extraordinary contribution) kifejezésekkel inkább a rendelkezés átmenetiségét emelte ki. Ciprus, Franciaország, Németország és Egyesült Királyság a banknak mint az „adó alanyának” (bank levy) az egyértelmű meghatározásával inkább kijelölte az adóztatandó vállalkozások új csoportját; ez alapvetően a többi adózó számára szóló üzenetnek tekinthető: az adott pénzügyi kormányzat az újabb terhet nem a jelenleg adóztatott körre kívánja kivetni. Magyarország a „pénzügyi intézmények” (financial institutions) fogalmkörébe tartozó bankokat, biztosítókat és egyéb pénzügyi intézményeket határozta meg adóalanyként.

Habár a pénzügyi intézmények aggodalmukat fejezték ki abban a kérdésben, meddig képesek arra, hogy ne hársítsák át az ügyfelekre (a kormányzatok értelmező fordításában „választókra”) az adót, csupán Ciprus és Magyarország élt megnyugtatósul az időszakos, két-három évre szóló alkalmazás lehetőségének kimondásával.

Az adóalap és az adó meghatározásánál már nem beszélhetünk egységes szemléletmódról. Összességében azonban megállapítható: a szabályozások figyelembe veszik a bankok méretét, a pénzügyi rendszerben betöltött, kockázati szerepét, illetőleg – általában a korrigált mérlegfőösszeg nagyságához igazított adóalapra vetített módon – eltérő százalékmértékekkel számítják a fizetendő adót (pl. Ausztriában az egymilliárd eurónál nagyobb mérlegfőösszegű bankok esetében 0,04, húszmilliárd euró összeg felett 0,08 százalék az adó; Németországban az adó maximális mértéke a nyereséges bankok éves profitjának a 15 százaléka; ugyanakkor a francia és svéd kormány a tevékenységre koncentrálna, a kockázatos pénzeszközök visszaszorítását célozta meg a bankadóval.)

A bankadó tehát felkerült az európai adópolitika sokszínű palettájára, de annak érdekében, hogy komplementer legyen a nagyobb hagyományokkal rendelkező adókötelezettségekkel, biztosítani kell nemcsak a kettős adóztatás elkerülését, hanem az esetleges korrekciós tételként történő alkalmazhatóságát is. Fontos, hogy ezeket mihamarabb rendezzék, mivel számos

állam (Finnország, Dánia, Norvégia, Lengyelország, Belgium, Spanyolország, Horvátország, Románia és Olaszország) tervezi a bevezetését. Az előkészítés hiányosságai miatt Szlovákia nem tudta bevezetni, sok országban pedig (Lettorszáiban, Észtországban, Litvániában, Fehéroroszországban, Csehországban, Luxemburgban, Szerbiában, Szlovéniában, Bosznia-Hercegovinában, Montenegróban, Bulgáriában és Görögországban) a pénzügyi kormányzat nem tervezi a bankadó bevezetését, holott az egységes szabályozás elengedhetetlen az országok közötti versenyképesség egyensúlyának a fenntartásához.

A globális bevezetést nem segíti elő, hogy Svájc, Írország, Ausztrália, Brazília, India, Kína, Oroszország, Kanada és Japán nem támogatja a bankadó intézményét; az a tény azonban, hogy az Egyesült Államok az adó alkalmazása mellett döntött, várhatóan pénzügyi politikájuk újragondolására indítja az érintett országokat.